

УДК 349.2

О. В. Брильова

аспірантка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра цивільно-правових дисциплін
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПОНЯТТЯ, МЕТА І ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ РОБОТОДАВЦІВ, ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ

У статті проаналізовано динаміку змін понять «роботодавець», «організація роботодавців», «об'єднання організацій роботодавців». Визначено співвідношення мети і завдань організацій роботодавців, їх об'єднань, досліджено зміни їх змісту у порівнянні з попереднім законодавством.

Ключові слова: роботодавець, організація роботодавців, об'єднання організацій роботодавців.

Розвиток соціального партнерства в Україні на державному, галузевому рівнях на початку 90-х років ХХ століття зумовив появу нових суб'єктів трудового права — організацій роботодавців та їх об'єднань з метою представництва та захисту прав і законних інтересів роботодавців в економічній, соціальній, трудовій сферах.

Окремі теоретичні та практичні аспекти правового статусу організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудового права, колективних трудових правовідносин, соціального діалогу у сфері праці досліджуються у роботах вітчизняних науковців: Н. Б. Болотіної, Г. С. Гончарової, І. М. Дубровського, М. Л. Дубровського, В. В. Жернакова, В. І. Жукова, З. Я. Козак, В. В. Лазор, Г. М. Ніколайченко, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, О. І. Процевського, В. М. Покотило, В. Г. Ротаня, С. Я. Українця, О. І. Уманського, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої та ін.

Організації роботодавців почали створюватись в Україні на початку 90-х років ХХ століття. Так, однією з таких організацій в Україні, що була заснована у 1992 році з метою захисту прав промисловців і підприємців, став Український союз промисловців і підприємців [1, с. 26].

До 2001 року правовий статус організацій роботодавців, їх об'єднань визначався різними законодавчими актами, зокрема Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 року, Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричиняють втрату працездатності» від 23.09.1999 року, Законом України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 року, Положенням про Національну раду соціального партнерства, затвердженим Указом Президента України від 27 квітня 1993 року № 151/93, Генеральними угодами між Кабінетом Міністрів України і Конфедерацією роботодавців України та профспілковими об'єднаннями

України. Варто зазначити, що Кодекс законів про працю до цього часу не закріплює статус організацій роботодавців та їх об'єднань. У проекті Трудового кодексу України організації роботодавців та їх об'єднання визнано суб'єктами трудових відносин. Проте спеціальні норми щодо статусу цих суб'єктів у проекті Трудового кодексу відсутні.

Вперше на законодавчому рівні діяльність організацій роботодавців та їх об'єднань в Україні була врегульована у 2001 році із прийняттям Закону України «Про організації роботодавців» від 24.05.2001 року. Закон став першим спеціальним нормативно-правовим актом, який визначив правові, соціальні, економічні, організаційні засади створення та функціонування організацій роботодавців, форми та напрями їх діяльності, а також принципи їх взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, професійними спілками, їх об'єднаннями, іншими об'єднаннями громадян. Цим Законом вперше було визначено поняття «організації роботодавців», «об'єднання організацій роботодавців», їх мету та завдання.

Так, у ст. 1 зазначеного Закону організація роботодавців визначалася як громадська неприбуткова організація, яка об'єднує роботодавців на засадах добровільності та рівноправності з метою представництва і захисту їх прав та інтересів. Об'єднанням організацій роботодавців було визнано неприбуткову організацію роботодавців, яка об'єднує організації роботодавців на засадах добровільності та рівноправності з метою представництва і захисту прав та інтересів організацій роботодавців та роботодавців.

Даний Закон був спрямований на підвищення ролі організацій роботодавців, їх об'єднань у формуванні та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулюванні трудових, соціальних, економічних відносин, участі у соціальному діалозі.

Разом з цим, практика застосування зазначеного Закону виявила низку його недоліків, зокрема, нечітке визначення та суперечливе тлумачення термінів «роботодавець», «організація роботодавців», «об'єднання організацій роботодавців», дещо застарілі гарантії діяльності організацій роботодавців та їх об'єднань тощо.

У зв'язку з цим був прийнятий новий Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року [2], а Закон України «Про організації роботодавців» від 24.05.2001 року втратив чинність.

Новий Закон покликаний оновити мету і завдання організацій роботодавців та їх об'єднань, в тому числі — підвищити конкурентоспроможність національної економіки, сприяти збільшенню обсягів виробництва продукції і послуг, сприяти вирішенню колективних трудових спорів, запобігати страйкам як крайньому засобу вирішення цих конфліктів, контролю за виконанням іншими сторонами соціального діалогу зобов'язань за колективними угодами тощо.

У новому Законі змінено визначення таких понять, як «роботодавець», «організація роботодавців», «об'єднання організацій роботодавців», порівняно із попереднім Законом.

Відповідно до Закону України «Про організації роботодавців» від 24.05.2001 року «роботодавець» визначався як власник підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої належності або уповноважений ним орган чи фізична особа, яка відповідно до законодавства використовує найману працю. Саме ця особа виступала тим суб'єктом, на якого законодавець покладав ті чи інші обов'язки або якого наділяв певними правами. У такому значенні цей термін вживався (і до цього часу вживається) в нормативно-правових актах у галузі трудового права та права соціального забезпечення.

При цьому зміст терміну «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган» законами та іншими нормативно-правовими актами не визначався. Це призвело до наукових дискусій, різного тлумачення терміну «роботодавець».

Статтею 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року було змінено поняття «роботодавець»: під ним розуміється юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа-підприємець, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб. Аналогічне за змістом поняття роботодавця визначено у проекті Трудового кодексу України.

Отже, замість терміну «власник підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої належності або уповноваженого ним органу» слід застосовувати термін «юридична особа (підприємство, установа, організація)». Що ж стосується фізичної особи, то Законом звужено коло таких суб'єктів, оскільки у ст. 1 йдеться лише про підприємця. Така позиція законодавця розходиться із розумінням фізичної особи як роботодавця у науці трудового права. Як зазнає Н. Б. Болотіна, серед роботодавців-фізичних осіб можна виділити дві групи: роботодавці, які використовують найманих працівників для власного обслуговування та обслуговування членів своєї сім'ї; роботодавці, які використовують найману працю з метою отримання прибутку (підприємці), адвокати, приватні нотаріуси) [2, с. 161]. Таким чином, обмеження кола фізичних осіб як роботодавців тільки підприємцями позбавляє можливості інших, зазначених вище, осіб реалізувати одне з основних трудових прав — право на свободу об'єднання.

Що стосується понять «організація роботодавців» та «об'єднання роботодавців», то вони не зазнали суттєвих змістовних змін. У ст. 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року організацію роботодавців визначено як неприбуткову громадську організацію, яка об'єднує роботодавців, а об'єднання організацій роботодавців — як неприбуткову громадську організацію, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання.

Тобто у новому Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» організацію роботодавців визначено як неприбуткову громадську організацію, яка об'єднує роботодавців, при цьому роботодавцями можуть бути юридичні особи (підприємства, установи, організації) або фізична особа-підприємець. Це положення За-

кону не узгоджується із Законом України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року, відповідно до ст. 1 якого громадська організація — це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Таким чином, поняття організації роботодавців, визначене у Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року, не відповідає положенням Закону України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року, який також набрав чинності.

Міжнародна організація праці трактує поняття «організації роботодавців» як «профспілки підприємців» [3], або як, наприклад, у Конвенції МОП № 99 про процедуру встановлення мінімальної заробітної плати в сільському господарстві — «організації підприємців». Проте деякі термінологічні розбіжності не змінюють мету і завдання зазначених організацій.

Досліджуючи мету організацій роботодавців, їх об'єднань, слід зауважити, що необхідно відмежовувати її від завдань, функцій та принципів. Завдання та функції — це поняття, які є взаємопов'язаними, але не тотожними. Завдання організації роботодавців визначають її соціальне призначення та мету, заради досягнення якої створюється організація роботодавців або їх об'єднання. Тим самим, завдання організації є передумовою виникнення її функцій. В свою чергу, функції являють собою засоби реалізації та виконання поставлених завдань.

Відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 року організації роботодавців, їх об'єднання створюються і діють з метою представництва та захисту прав та законних інтересів роботодавців у економічній, соціальній, трудовій та інших сферах, у тому числі в їх відносинах з іншими сторонами соціального діалогу. Таким чином, у новому Законі передбачено таку саму мету створення і діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань, як і у раніше чинному Законі. Водночас слід відзначити уточнення сфер діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань. У попередньому Законі йшлося про економічну і соціально-трудова сфери.

Дана мета, заради якої створюються та діють організації роботодавців, їх об'єднання, реалізується через їх завдання, які уточнені у новому Законі «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності». Відповідно до частини 1 статті 5 вищевказаного Закону основними завданнями організацій роботодавців, їх об'єднань є:

- 1) забезпечення представництва і захисту прав та законних інтересів роботодавців у відносинах з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, професійними спілками, іншими громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та утвореними ними органами;
- 2) підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- 3) участь у формуванні та реалізації економічної, соціальної політики держави, регулюванні економічних, соціальних, трудових відносин;
- 4) сприяння збільшенню обсягів виробництва продукції і послуг;

- 5) сприяння створенню нових робочих місць;
- 6) співробітництво з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, професійними спілками, їх організаціями та об'єднаннями;
- 7) участь у колективних переговорах з укладення угод на національному, галузевому та територіальному рівнях, координація діяльності роботодавців у виконанні зобов'язань за цими угодами;
- 8) сприяння вирішенню колективних трудових спорів, сприяння максимальному дотриманню інтересів роботодавців при вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів);
- 9) вдосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників, сприяння поширенню професійних знань та досвіду;
- 10) участь у розробленні та реалізації державної політики у сфері освіти, зайнятості, професійної орієнтації;
- 11) розвиток співробітництва з іноземними і міжнародними організаціями роботодавців та їх об'єднаннями.

Порівняно із Законом України «Про організації роботодавців» від 24.05.2001 року у ст. 5 Закону від 22.06.2012 року передбачено такі нові завдання, як: підвищення конкурентоспроможності національної економіки; сприяння збільшенню обсягів виробництва продукції і послуг; участь у розробленні та реалізації державної політики у сфері освіти, зайнятості, професійної орієнтації. При цьому до нового Закону не увійшли такі завдання, як: забезпечення скоординованості дій роботодавців, їх організацій та об'єднань щодо виконання науково-технічних і соціальних програм, спрямованих на збільшення обсягів виробництва продукції і послуг, підвищення їх конкурентоспроможності, врегулювання та поліпшення умов праці; контроль за виконанням іншими сторонами соціального партнерства зобов'язань за генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами. Не можна погодитися з виключенням останнього положення з переліку основних завдань організацій роботодавців, їх об'єднань, оскільки таке завдання покладено на них цим самим Законом. Згідно зі ст. 19 Закону від 22.06.2012 року організації роботодавців, їх об'єднання відповідно до законодавства беруть участь у веденні переговорів з укладення колективних договорів і угод та у межах своїх повноважень укладають колективні договори і угоди, здійснюють контроль та забезпечують їх виконання.

Новелою Закону від 22.06.2012 року є те, що відповідно до частини третьої ст. 5 організації роботодавців, їх об'єднання для максимально ефективного виконання своїх завдань щодо захисту і представництва прав та законних інтересів своїх членів можуть бути визнані саморегулюваними організаціями в установленому законодавством порядку. Для реалізації цілей та завдань саморегулюваних організацій організації роботодавців, їх об'єднання є непідприємницькими товариствами.

Таким чином, становлення і розвиток соціального діалогу у сфері праці та колективно-договірного регулювання економічних, трудових, соціальних відносин в Україні пов'язані з інституалізацією організацій роботодав-

дів, їх об'єднань, які відповідно до ст. 4 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» є суб'єктами сторони роботодавців у соціальному діалозі на національному, галузевому і територіальному рівнях. Організації роботодавців, їх об'єднання беруть участь у соціальному діалозі з метою удосконалення соціальних, трудових відносин, досягнення взаєморозуміння, компромісів між сторонами соціального діалогу, запобігання виникненню та вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів).

У цей час законодавчі засади створення і діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань в економічній, соціальній, трудовій сферах містяться у міжнародних актах, ратифікованих Україною, законах України «Про соціальний діалог в Україні», «Про громадські об'єднання», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», законодавстві про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Список літератури

1. Лібанова Е. Г. Український союз промисловців і підприємців — учасник колективних переговорів / Е. Г. Лібанова // Україна: аспекти праці. — 1998. — № 2. — С. 24-28.
2. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 860 с.
3. Шамшина І. І. Правовий статус організацій роботодавців як суб'єктів трудового права / І. І. Шамшина // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. — 2011. — № 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://visnyk-ppsp.kpi.ua/uk/2011-1/II%20-%20201_9_%20-%202036.pdf

О. В. Брилёва

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра гражданско-правовых дисциплин Французский бульвар,
24/26, Одесса, 65058, Украина

ПОНЯТИЕ, ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ОРГАНИЗАЦИЙ РАБОТОДАТЕЛЕЙ, ИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Резюме

В статье проанализирована динамика изменений понятий «работодатель», «организация работодателей», «объединение организаций работодателей». Определено соотношение целей и задач организаций работодателей, их объединений, исследованы изменения их содержания по сравнению с предыдущим законодательством.

Ключевые слова: работодатель, организация работодателей, объединение организаций работодателей.

O. V. Brylova

Odesa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Civil Law Disciplines
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

CONCEPT, GOALS AND OBJECTIVES OF EMPLOYERS’ ORGANIZATIONS AND THEIR COMMUNITIES

Summary

The article analyzes the dynamics of changes in the terms «employer», «employers’ organization», «community of employers». It was determined the ratio of the goals and objectives of employers and their associations, there was examined the change of the content from the previous legislation.

Key words: employer, employers’ organization, community of employers.